

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 12. května 2020 ve věci č. 29290/10 – *Korostelev proti Rusku*

Senát třetí sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že uložením kázeňského postihu ve formě důtky stěžovateli za to, že se modlil v době nočního klidu nařízeného vězeňským řádem a neuposlechl příkaz dozorců modlitbu přerušit, došlo k porušení článku 9 Úmluvy chránícího právo na svobodu náboženského vyznání.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel byl ruským občanem, který vykonával trest odnětí svobody na doživotí. Jako praktikující muslim považoval za svou náboženskou povinnost vykonávat modlitby nejméně pětkrát denně ve stanovený čas včetně noci. Při dvou nočních modlitbách zahlédli stěžovatele dozorcí na kameře a přikázali mu vrátit se ke spánku. Stěžovatel tak neučinil. Dozorcí oba incidenty a neuposlechnutí jejich příkazu nahlásili jako porušení vězeňského řádu, který stanovuje noční klid mezi 10. hodinou večerní a 6. hodinou ranní, a se stěžovatelem bylo zahájeno kázeňské řízení. Ve svém vyjádření ke kázeňskému postihu stěžovatel tvrdil, že stanovený čas spánku je jeho právem, nikoli povinností, a noční klid tak může trávit, jak mu vyhovuje. Dále zmínil významnost nočních modliteb pro své náboženské vyznání a zdůraznil, že nikoho dalšího nerušil, protože byl umístěn v izolaci.

Stěžovatel byl potrestán důtkou; proti rozhodnutí se neúspěšně bránil opravnými prostředky i podáním žaloby. Vnitrostátní soudy, které mu nedaly zapravdu, odmítly jeho výklad nočního klidu nařízeného vězeňským řádem jako práva, nikoli povinnosti vězně.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 9 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že jeho kázeňským postihem za vykonání modlitby v noci a nedostatkem příležitostí k naplnění jeho náboženských povinností bylo porušeno jeho právo na svobodu vyznání chráněné článkem 9 Úmluvy.

a) Obecné zásady

Soud připomněl, že svoboda projevu je životně důležitým aspektem pro identitu věřících, jejich pojetí života, ale je zároveň také cenným prvkem pro ateisty, agnostiky, skeptiky a osoby bez vyznání. Toto právo, které je zásadní pro pluralismus charakteristický pro demokratickou společnost, znamená svobodu mít či nemít náboženské vyznání a praktikovat či nepraktikovat jej (*S. A. S. proti Francii*, č. 43835/11, rozsudek velkého senátu ze dne 1. července 2014, § 124). Náboženská svoboda může nabývat podoby bohoslužby, vyučování, provádění náboženských úkonů a zachovávání obřadů. Samotný projev náboženského vyznání může probíhat v soukromí, ve skupině či veřejně, proto může mít dopad na jiné osoby. Z tohoto důvodu práva podle článku 9 mohou být omezena, ale pouze za splnění podmínek v druhém odstavci článku 9 (*Leyla Şahin proti Turecku*, č. 44774/98, rozsudek velkého senátu ze dne 10. listopadu 2005, § 105).

b) Použití obecných zásad na projednávanou věc

Soud v minulosti shledal, že správní či trestní sankce udělená za projev náboženského vyznání je zásahem do práv podle článku 9 (*Nolan a K. proti Rusku*, č. 2512/04, rozsudek ze dne 12. února 2009, § 61). Podle Soudu je tomu tak i v případě mírného potrestání stěžovatele udělením důtky.

Soud následně posuzoval, zda byl tento zásah do práv v souladu s druhým odstavcem článku 9. Nejprve uvedl, že kázeňský postih stěžovatele byl upraven v zákoně o výkonu vazby, který vyžadoval, aby všechny vězněné osoby dodržovaly příkazy vězeňské stráže. Zásah tak byl v souladu se zákonem.

Dále Soud uvedl, že má určité pochybnosti, že opatření sledovalo cíl zajištění pořádku ve věznici a osobní bezpečnosti vězněných osob i vězeňského personálu. Dodal však, že otázka sledovaného cíle je úzce spojena s otázkou, zda bylo opatření nezbytné v demokratické společnosti, a bude se jí tak věnovat až v dalším kroku.

Soud připomněl, že během výkonu trestu odnětí svobody mají vězněné osoby všechna základní práva a svobody s výjimkou práva na svobodu (*Khoroshenko proti Rusku*, č. 41418/04, rozsudek velkého senátu ze dne 30. června 2015, § 116).

Uvedl, že ze zjištěných skutečností se zdá, že jediným důvodem pro potrestání stěžovatele byl formální nesoulad jeho činnosti s vězeňským řádem a snaha zajistit absolutní dodržování tohoto řádu všemi vězni. Ačkoli si Soud byl vědom významu kázně ve věznicích, považoval toto za příliš formalistický přístup, který nijak nezohledňoval situaci stěžovatele a potřebu spravedlivě vážit veřejné a soukromé zájmy. Akceptoval, že pro stěžovatele měly každodenní modlitby v časech stanovených náboženstvím velký význam, přičemž tuto povinnost bylo nutné dodržovat každý den, nejen v období ramadánu. Dle Soudu provádění nočních modliteb nijak neohrožovalo bezpečí či pořádek ve věznici, stěžovatel nepoužíval nebezpečné předměty ani neusiloval o vykonávání společné bohoslužby s dalšími odsouzenými (*a contrario*, *X. proti Rakousku*, č. 1753/63, rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 15. února 1965). Navíc byl stěžovatel umístěn v samovazbě, a tak nikoho nerušil hlukem či jinými projevy (*a contrario*: *Kovaļkovs proti Lotyšsku*, č. 35021/05, rozhodnutí ze dne 31. ledna 2012, § 64–66, 68, kde se jednalo o zabavení vonných tyčinek). Stěžovatelovy modlitby nijak nenarušovaly vyšetřovací procesy či účast na soudních jednáních ostatních vězňů. Konečně nelze říci, že by tato činnost stěžovatele vyčerpávala nebo negativně působila na jeho zdraví či schopnost účastnit se trestního řízení.

Ačkoli vláda tvrdila, že stěžovatel mohl k modlitbám využít jiný čas, ve vězeňském řádu nebyl výslovně vyhrazen žádný čas pro modlitby či osobní volno. Tato praxe tak byla v rozporu s Evropskými vězeňskými pravidly. Soud také poznamenal, že vězeňská služba měla být schopna vyjít stěžovatelovým potřebám vstříc, protože neměl žádné speciální nároky (*a contrario*: *Kovaļkovs proti Lotyšsku*, cit. výše, § 67, kde se jednalo o požadavek na zvláštní místnost pro četbu, studium či meditaci).

Soud také poznamenal, že důtka jako kázeňský trest snížila šance stěžovatele na předčasné propuštění, zmírnění vězeňského režimu či získání kázeňské odměny a mohla negativně působit na ostatní vězně. Podle Soudu nebyla vnitrostátními orgány řádně přezkoumána přiměřenost kázeňského trestu. Soudy zůstaly pouze u posouzení toho, zda stěžovatel svým jednáním porušil řád věznice. Neidentifikovaly legitimní cíl zásahu do práv stěžovatele na svobodu vyznání a nepřistoupily k poměřování soupeřících zájmů.

Soud dospěl k závěru, že zásah do práv stěžovatele na svobodu náboženského vyznání spočívající v uložení kázeňského trestu za vykonání modlitby v době nočního klidu nebyl přiměřený ve vztahu k vládou uváděným sledovaným cílům. Došlo tak k porušení článku 9 Úmluvy.